
Poziv k spremembam: Vplivi bolezni COVID-19 na izvajanje ciljev trajnostnega razvoja in zmanjšanje neenakosti v EU in pod njenim okriljem

Sylvia Beales, George Gelber in Patrizia Heidegger

Ministrska deklaracija s Političnega foruma na visoki ravni ZN iz leta 2020 priznava, da „so najrevnejše osebe in osebe v ranljivem položaju pri izvajanju Agende 2030 zapostavljene in najbolj občutijo vpliv krize COVID-19“, ter poudarja, da „bi morala biti Agenda 2030 naš skupni načrt za boljše ukrepanje in okrevanje gospodarstva“. Bolezen COVID-19 je v EU razkrila in še povečala obstoječe neenakosti, s čimer močno vpliva na evropsko doseganje cilja trajnostnega razvoja 10 za zmanjšanje neenakosti, pa tudi številnih drugih ciljev trajnostnega razvoja.

Ta analiza raziskuje, kako pandemija COVID-19 in takojšnji ukrepi, sprejeti kot odziv nanjo, vplivajo na zdravje in dobrobit ljudi ter na kakšen način se prepletajo z obstoječimi neenakostmi v EU in jih še povečujejo. Prikazuje izzive, ki jih pandemija predstavlja pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja v EU in pod njenim okriljem. COVID-19 in posledice te bolezni, s katerimi se že soočamo in se bomo tudi v prihodnje, so poziv k spremembam. Analiza poudarja nujnost obravnavanja velikih neenakosti, ki obstajajo v EU in drugod, potrebo po tem, da se evropske politike osredotočijo na močno socialno zaščito ter da zagotovijo trden zdravstveni sistem in odporno gospodarstvo z nizkimi emisijami ogljika za splošno gospodarsko blaginjo. Prav tako poudarja potrebo po oblikovanju ambicioznih politik za spopadanje s podnebno krizo, krizo biotske raznovrstnosti in krizo onesnaževanja, s čimer bi zagotovili zdravo okolje in planet. Analiza ne obravnava podrobno dolgoročnega vpliva obnovitvenih ukrepov, saj jih je treba še v celoti izvesti.

„COVID je bolezen revščine, nemoči, neenakosti in nepravilnosti, če nam je to vseč ali ne.“

Dr David Nabarro, posebni odposlanec
generalnega sekretarja ZN za COVID

Rentgenski posnetek svetovne krize

Tako kot rentgenski posnetek, ki razkrije bolezen, je pandemija izpostavila hude posledice obstoječih socialno-ekonomskih, državljskih in okoljskih neenakosti, vključno s trojno okoljsko krizo, ki zajema uničevalne vplive na podnebje, izgubo biotske raznovrstnosti in onesnaževanje v nacionalnih državah v vseh regijah sveta.

Pandemija ogroža doseženi napredek pri zmanjševanju revščine in socialno-ekonomskem razvoju zadnjih dveh desetletij ter napoveduje mračne obete za Agendo 2030 za trajnostni razvoj – zlasti za njeno zavezo, da ne bomo nikogar pustili ob strani.²

Brezposelnost po vsem svetu hitro narašča in medtem ko se ukrepi za pomoč pri preživljanju bližajo koncu (kjer obstajajo), se bo število brezposelnih še naprej povečevalo. ZN napovedujejo, da bo globalni človekov razvoj, izražen kot indeks človekovega razvoja, ki meri izobrazbo, zdravje in življenjske standarde v posameznih državah, zaradi krize COVID-19 doživel upad prvič po letu 1990, ko se je merjenje začelo.³ Glede na zadnje ocene naj bi predvidena stopnja skrajne revščine po vsem svetu leta 2020 znašala 8,4–8,8 %.

¹ Ministerial declaration of the high-level segment of the 2020 session of the Economic and Social Council on the annual theme “Accelerated action and transformative pathways: realizing the decade of action and delivery for sustainable development”. Revidiran osnutek z dne 16. junija 2020. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/26339HLPF_MD_Revised.pdf

² Ladd, P and Bortolotti, E. (2020) UNRISD COVID-19 Response. Protecting and Supporting Vulnerable Groups Through the COVID-19 Crisis, glej: [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument)

³ UNDP (2020) COVID-19 and Human Development: Assessing the Crisis, Envisioning the Recovery.

To pomeni, da naj bi bilo 40–60 milijonov ljudi potisnjenih nazaj v skrajno revščino, predvsem zaradi izgube zaposlitve, kar bo povzročilo prvi porast globalne revščine v več kot 20 letih. Globalna raziskava o vplivu bolezni COVID-19, ki jo je nedavno izvedel in objavil Raziskovalni inštitut ZN za socialni razvoj in v kateri je sodelovalo 82 držav, „podpira pogled, da so morali mnogi zaradi splošne karantene izbirati med življenjem in preživetjem“.⁴

Medtem ko virus vpliva na življenje vseh ljudi, v vseh družbah, in na samo jedro gospodarstev, se že obstoječe neenakosti na področju priložnosti, prihodkov, zdravstva in socialne zaščite na globalni ravni še povečujejo. Revnejši segmenti vsake družbe se soočajo s številnimi pomanjkanji in neenakostmi. Nimajo enakopravnega dostopa do kakovostnega zdravstva in drugih bistvenih storitev, izpostavljeni so boleznim, spopadajo se s pomanjkanjem prostora in slabimi stanovanjskimi razmerami, slabimi delovnimi pogoji, poleg tega pa še z visokimi ravnmi onesnaženosti zraka, neustreznim dostopom do vode in sanitarne ureditve ter pomanjkanjem dostopa do kakovostnega izobraževanja. Zlasti ogroženi so delavci migranti in osebe, ki opravljajo neformalna dela. V mnogih krajih so manjšine ali delavci migranti postali grešni kozli ter predmet sovražnega govora in groženj. Poleg tega zaradi neenakosti spolov na trgu delovne sile več milijonom žensk grozi nevarnost okužbe, saj so opredeljene kot „ključna delovna sila“ ter so najbolj izpostavljene kot delavke v trgovinah, čistilke, negovalke in bolnišnično osebje, pogosto za neustrezno minimalno plačilo. Hkrati so ženske med prvimi, ki so med recesijo zaradi bolezni COVID-19 izgubile zaposlitev.

Kriza COVID-19 je neposredna posledica človekove dejavnosti in sprejemanja odločitev. Večini nalezljivih bolezni v zgodovini človeštva se pripisuje živalski izvor, zaradi urbanizacije in poseganja v naravno okolje pa je vse večje število ljudi v neposrednem stiku in pogosto tudi konfliktu z živalmi. Širjenje okužb dodatno povečuje vedno večja globalna mobilnost. Ta je povezana z gospodarskim sistemom, ki je odvisen od rasti in širitve za vsako ceno ter je odgovoren za zmanjšanje socialne zaščite in obsega zdravstvenih storitev.

„Obširno krčenje gozdov, nenadzorovano širjenje kmetijstva, intenzivno kmetovanje, razvoj rudarstva in infrastrukture ter izkoriščanje prstoživečih vrst so ustvarili popolne pogoje za širjenje bolezni z živalskih vrst na ljudi. To se pogosto dogaja na območjih, kjer živijo skupnosti, ki so najbolj izpostavljene nalezljivim boleznim. S svojimi dejanji smo močno vplivali na več kot tri četrtine zemeljske površine, uničili smo več kot 85 % mokrišč

ter več kot tretjino tal in skoraj 75 % razpoložljivih vodnih virov namenili za pridelavo poljščin in živinorejo.“⁵

Virus je poziv k spremembam – da začnemo sistem vzpostavljati od začetka, tokrat drugače in bolje. Vlaganje v dobrobit vseh ljudi, v vseh življenjskih obdobjih in v vsej njihovi raznolikosti, je zdaj nujno potrebno in ključnega pomena za preživetje. Naš socialno-ekonomski sistem moramo preoblikovati tako, da se bo osredotočal na dobrobit ljudi in narave, ter vzpostaviti pristno globalno partnerstvo za trajnostni razvoj.

Prednostno obravnavanje politik in programov, ki krepijo zaupanje med državljani in vlado, bo pomenilo vzpostavitev univerzalnih sistemov, ki zagotavljajo človekove pravice do bistvenih storitev, kot so dostop do zdravstvene in socialne zaščite v vseh državah, bivanje v zdravem okolju in dihanje čistega zraka, za vse ljudi v vseh življenjskih obdobjih. Trenutni izziv je zagotoviti, da se bodo kratkoročni ukrepi, sprejeti v mnogih državah, oblikovali v nabor trajnostnih politik – in zagotoviti, da bodo te politike obravnavale ranljivosti, ki jih je izpostavila pandemija, zlasti ranljivosti, povezane s spolom, starostjo, invalidnostjo, narodnostjo, socialno-ekonomskim položajem, raznolikostjo in krajem.

Pripravljeni na spremembe

Zaradi vplivov virusa in njegovega širjenja smo začeli ljudje kritično obravnavati svoje delovne in potovalne navade, odprle so se možnosti digitalne vključenosti za vse, pozornost pa smo začeli posvečati potrebi po večjem spoštovanju narave in previdnem ravnanju z njo ter tudi naši odvisnosti od živalskih izdelkov. Začeli smo se spraševati o svoji odvisnosti od blaga, ki do nas pride prek zapletenih dobavnih verig, povezanih z uničevanjem okolja in izkoriščanjem delovne sile. Čedalje več je dokazov, da pandemija in njeni vplivi pomembno vplivajo na prioritete ljudi za prihodnost in da politike, ki so bile prej obravnavane kot „radikalne“, prejemajo širšo podporo. Boj proti neenakostim in podnebnim spremembam se zdaj obravnava kot nujna prednostna naloga, skupaj s prerazporejanjem bogastva, univerzalnim temeljnim dohodkom in višjimi davki na premoženje, zmanjšanjem korporativne moči, večjimi pravicami delavcev, deprivatizacijo strateških podjetij in končanem varčevalnih ukrepov. Na podlagi raziskave, izvedene v več državah, je bilo ugotovljeno, da mnoge vlade začenjajo razmišljati o odločnejših politikah, kot so univerzalni temeljni dohodek, moratorij na dolgove in najemnine, pogojevanje pomoči podjetjem in davki na premoženje ali solidarnostni davki.⁶ Ljudje po vsem svetu želijo takojšnje spremembe.

⁴ Glej [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpPublications\)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpPublications)/0AC8BC84CFBB2D488025859F001EB3C3?OpenDocument)

⁵ Josef Settele; Sandra Díaz; Eduardo Brondizio; Peter Daszak. (27 April 2020) COVID-19 Stimulus Measures Must Save Lives, Protect Livelihoods, and Safeguard Nature to Reduce the Risk of Future Pandemics. IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services). 27. april 2020. <https://ipbes.net/COVID19stimulus>

Kako COVID-19 ogroža izvajanje ciljev trajnostnega razvoja v EU

Obstajajo trije glavni elementi vpliva bolezni COVID-19. Razlikujemo med takojšnjim vplivom same bolezni v smislu okužbe ljudi z virusom, smrti in čezmerne umrljivosti; takojšnjim vplivom na dobrobit, zdravje, socialno-ekonomske, okoljske in državljske pravice zaradi ukrepov, ki jih vlade sprejemajo za upočasnitev in ustavitev širjenja bolezni – v glavnem s splošno karanteno, ter dolgoročnejsimi okoljskimi, socialnimi in gospodarskimi vplivi bolezni COVID-19, splošne karantene in obnovitvenih ukrepov, ki jih je treba še v celoti izvesti.

Bolezen COVID-19 vpliva na vse cilje trajnostnega razvoja na različne, medsebojno povezane načine – kot prikazuje infografika. Veliko teh vplivov je treba še preučiti, medtem ko se bodo drugi vplivi pojavili šele čez čas. V tej analizi se osredotočamo na vplive bolezni COVID-19 na zdravje in dobrobit ljudi v EU ter na tesno povezanost teh vplivov z obstoječimi neenakostmi in drugimi ključnimi izzivi v zvezi z izvajanjem ciljev trajnostnega razvoja.

Cilj trajnostnega razvoja 3 za zdravje in dobrobit zavezuje vlade, da si prizadevajo za zdravo življenje in dobrobit vseh v vseh življenjskih obdobjih. Pandemija vsak dan ustvarja nove izzive pri uresničevanju cilja trajnostnega razvoja 3. Sredi avgusta je bilo v informacijskem centru John Hopkins Coronavirus Resource Centre zabeleženih več kot 20 milijonov okužb in skoraj 750 000 smrti, stopnje okuženosti in umrljivost pa se po svetu močno razlikujejo.⁷ Število okužb močno narašča, zlasti v Združenih državah, Latinski Ameriki in Indiji ter v Afriki in Srednji Aziji, kjer so dejanske številke verjetno višje od evidentiranih.

Od samega začetka pandemije je jasno, da so osebe, ki bodo po vsej verjetnosti potrebovale hospitalizacijo in jim zaradi bolezni COVID-19 grozi smrt v bolnišnici in v domovih za ostarele, starejše osebe,⁸ osebe s pridruženimi boleznimi (sooblevnostmi) in invalidi, ki živijo v ločenih ustanovah.⁹ Umrljivost starejših ljudi v Evropi in obeh Amerikah je precej višja kot

pri osebah, mlajših od 60 let. Pri ljudeh, starejših od 80 let, je umrljivost petkrat višja od svetovnega povprečja.¹⁰ Zgodnja raziskava v Evropi je pokazala, da smrti oseb, nastanjenih v domovih za ostarele, v povprečju dosegajo 50 % vseh smrti, povezanih z boleznijo COVID-19.¹¹

Če upoštevamo starost okužene osebe, je pri moških več možnosti, da umrejo zaradi bolezni COVID-19. Raziskava, opravljena na nemškem Inštitutu Roberta Kocha, kaže, da je umrljivost pri moških od začetka pandemije močno narasla in je bila do maja za 50 % višja od umrljivosti pri ženskah.¹² V drugih državah so izsledki podobni. Če torej upoštevamo cilj trajnostnega razvoja 3, bolezen nesorazmerno vpliva na moške. Vzroki, ki še niso povsem jasni, naj bi bili kombinacija dejavnikov tveganja, pri čemer imajo starejši moški večinoma pridružene bolezni, kot so sladkorna bolezen, debelost in rak, ter razlike v imunskem sistemu žensk in moških.¹³ Ker starejši moški pogosteje umirajo kot starejše ženske, je vse večje število starejših žensk odvovalih in potencialno brez podpore (kar zlasti vpliva na cilje trajnostnega razvoja 1, 2 in 10).

Čeprav je bila splošna karantena v nekaterih državah zelo učinkovita pri upočasnjevanju širjenja virusa – na podlagi podatkov iz 11 evropskih držav je bilo izračunano, da naj bi s karanteno preprečili približno 3,1 milijona smrti, do katerih bi prišlo, če ne bi sprejeli nobenih ukrepov¹⁴ – pri sproščanju splošne karantene prihaja do novih koncentracij virusa.

Porabljam o ogromne količine sredstev, da bi razvili cepivo, vendar ne vemo, ali oziroma kdaj bo učinkovito cepivo na voljo. Do takrat lahko virus zajezimo le z ohranjanjem medsebojne razdalje, nošenjem mask, nadaljnjim omejevanjem potovanja in prireditve v notranjih prostorih z namenom preprečevanja okužb ter spremljanjem in sledenjem. Te ukrepe je težko izvajati v državah z nizkimi dohodki, kjer morajo mnogi izbirati med lakoto in nadaljnjim delom kljub tveganjem, ki grozijo njim in drugim. Ti dejavniki pa so prisotni tudi v državah s srednjimi in visokimi dohodki, kjer takšni ukrepi predstavljajo izziv za delavce v negotovih delovnih razmerah

6 Leah Zamore and Ben Phillips (junij 2020). COVID-19 and Public Support for Radical Policies, NYU, International Castro for Cooperation, glej <https://cic.nyu.edu/sites/default/files/zamore-phillips-covid19-public-support-radical-policies-web-final.pdf>

7 Za najnovejše podatke glej <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>

8 Jérémie F. Cohen; Daniël A. Korevaar; Soraya Matczak; Joséphine Brice; Martin Chalumeau; Julie Toubiana (16. april 2020) COVID-19-related mortality by age groups in Europe: A meta-analysis. MedRxiv, glej <https://www.medrxiv.org/content/10.1101/2020.04.11.20061721v1.full.pdf>

9 Glej <https://www.statista.com/statistics/1110906/comorbidities-in-COVID-19-deceased-patients-in-italy/>

10 World Health Organization (14. april 2020) COVID-19 Strategy Update, glej <https://www.who.int/publications-detail/COVID-19-strategy-update---14-april-2020>

11 Comas-Herrera A, Zalakaín J, Litwin C, Hsu AT, Lane N and Fernández J-L (2020) Mortality associated with COVID19 outbreaks in care homes: early international evidence. Article in LTCCOVID.org, International Long-Term Care Policy Network, CPEC-LSE, <https://ltccovid.org/wp-content/uploads/2020/05/Mortality-associated-with-COVID-3-May-final-5.pdf>

12 Brookings Institute (1. maj 2020) COVID-19 trends from Germany show different impacts by gender and age.

<https://www.brookings.edu/blog/techtank/2020/05/01/COVID-19-trends-from-germany-show-different-impacts-by-gender-and-age/>

13 Milwaukee Journal Sentinel (15. junij 2020). More men dying from COVID-19 than women, but as with so much about this disease, the reasons are unclear, <https://eu.jsonline.com/story/news/2020/06/15/men-more-risk-dying-COVID-19-than-women-but-why/5343586002/>

14 Flaxman, S. et al. (2020) Estimating the effects of non-pharmaceutical interventions on COVID-19 in Europe. Nature https://www.nature.com/articles/s41586-020-2405-7_reference.pdf

ali za ljudi, ki živijo v neformalnih naseljih. Ukrepi, sprejeti z namenom varovanja zdravja ljudi, vplivajo na vse druge cilje trajnostnega razvoja, zlasti na cilje 1 (odpraviti revščino), 2 (odpraviti lakoto), 4 (zagotoviti kakovostno izobrazbo), 5 (doseči enakost spolov), 8 (spodbujati dostojno delo) in 10 (zmanjšati neenakosti).

Mnogi, ki zbolijo za boleznijo COVID-19, ne kažejo simptomov oziroma kažejo le blage simptome. Obenem v laboratorijih za testiranje v večini držav, tudi tam, kjer so testiranja najboljše, ne zaznajo vsake osebe z boleznijo in podajo velik delež lažno negativnih rezultatov.¹⁵ V revnejših državah z omejenim številom laboratorijev za testiranje se zazna le majhen delež vseh okužb, zato je evidentirana stopnja okuženosti precej nižja od dejanskih števil.

Zaradi omenjenih razlogov je čezmerna umrljivost natančneje merilo vpliva boleznijo COVID-19 kot število smrti, povezanih z boleznijo COVID-19.¹⁶⁻¹⁷ Čezmerna umrljivost je razlika med umrljivostjo v obdobju COVID-19 in povprečno umrljivostjo v istih mesecih preteklih let. Vključuje smrti, do katerih je morda prišlo zaradi zdravstvenih stanj, ki niso bila zdravljena zaradi osredotočanja bolnišnic na COVID-19. Poleg tega so se ljudje izogibali bolnišnicam zaradi splošne nenaklonjenosti do teh ustanov in strahu pred okužbo. Na podlagi projekta EuroMOMO (Evropski projekt za spremljanje čezmerne umrljivosti za ukrepanje na področju javnega zdravja) se ocenjuje, da je bilo med 16. marcem in 31. majem v 20 sodelujočih državah približno 170 000 čezmernih smrti. COVID-19 je vzrok za približno 80 % teh smrti. Prizadete so bile vse države EU, pri čemer nekatere izstopajo. Združeno kraljestvo, ki ni več vključeno v načrte ukrepanja in okrevanja EU, ima najvišje število primerov in smrti, sledijo mu Italija, Francija, Španija in Belgija.¹⁸

Spol

Pandemija je na različne načine vplivala na cilj trajnostnega razvoja 5 za zagotavljanje enakosti spolov. Zdravstvena nega in oskrba sta poklicni dejavnosti, v katerih prevladujejo

ženske: 85–90 % vseh medicinskih sester v mnogih državah na svetu je žensk; 76 % od 49 milijonov negovalcev v EU predstavljajo ženske.¹⁹ Posledično so ženske v ospredju boja proti boleznijo COVID-19 v bolnišnicah in domovih za ostarele. Organizacija Carers UK je aprila 2020 izvedla raziskavo med več kot 5 000 negovalci v neformalnih delovnih razmerjih. 81 % udeleženih v raziskavi je bilo žensk in 54 % udeleženih v raziskavi je bilo starejših od 55 let. Raziskava je pokazala, da je 70 % neplačanih negovalcev zagotavljalo oskrbo v večjem obsegu zaradi izbruha boleznijo COVID-19, 35 % jih je povedalo, da več oskrbe zagotavlja zaradi zaprtja ali zmanjšane obsega delovanja storitev, 55 % negovalcev pa je bilo preobremenjenih in zaskrbljenih zaradi izgorelosti.²⁰ Prav tako so ženske kot čistilke, kuharice ter delavke v trgovskih centrih in trgovinah vsak dan v neposrednem stiku z drugimi osebami, zato zanje obstaja večje tveganje okužbe z virusom. Hkrati bo na področju gostinstva in turizma, kjer ženske predstavljajo 60 % delovne sile,²¹ število izgub zaposlitve najverjetneje največje. Fundacija Eurofound navaja, da „vladni ukrepi za nadzor nad širjenjem virusa povečujejo prepad med spoloma z vidika brezposelnosti, dela v gospodinjstvu in finančne varnosti, pri čemer so najbolj prikrajšane ženske.“²²

Splošna karantena je še okrepila neenakost med spoloma in prisilila ženske v to, da so prevzele več vlog hkrati kot učiteljice (v času zaprtja šol), negovalke, gospodinje in včasih delavke na daljavo. Kot je povedala francoska borka za pravice žensk, „splošna karantena za matere predstavlja neke vrste nazadovanje. Zdaj morajo v enem dnevu opraviti trikrat več kot običajno. Znano je, da je delo žensk dvojno (v primerjavi z delom moških), saj morajo hoditi v službo, opravljati gospodinjstva opravila in skrbeti za otroke ... zdaj so morale dodatno skrbeti še za šolanje na domu.“²³

Splošna karantena je med drugim povzročila znatno povečanje nasilja v družini, ki ga ženske v ZN opisujejo kot pandemijo v sencih. „Zapiranje med štiri stene ... pomeni vse večjo osamitev za ženske z nasilnimi partnerji ter jih ločuje od ljudi in virov, ki so jim najbolj v pomoč ... medtem ko zdravstveni sistemi že pokajo po

¹⁵ Johns Hopkins Medicine (26. maj 2020) Beware of False Negatives in Diagnostic Testing of COVID-19, glej <https://www.hopkinsmedicine.org/news/newsroom/news-releases/COVID-19-story-tip-beware-of-false-negatives-in-diagnostic-testing-of-COVID-19>

¹⁶ EuroMOMO Bulletins, glej <https://www.euromomo.eu/bulletins/2020-22/>

¹⁷ The Economist (16. april 2020, posodobljeno 13. junija) Tracking COVID-19 excess deaths across countries, glej <https://www.economist.com/graphic-detail/2020/07/15/tracking-covid-19-excess-deaths-across-countries>

¹⁸ ECDC (20. junij 2020) Europe: 187 231 deaths; the five countries reporting most deaths are United Kingdom (42 461), Italy (34 561), France (29 617), Spain (28 315) and Belgium (9 695), glej <https://www.ecdc.europa.eu/en/geographical-distribution-2019-ncov-cases>

¹⁹ EIGE (2020) Frontline Workers, glej <https://eige.europa.eu/covid-19-and-gender-equality/frontline-workers>

²⁰ Carers UK (april 2020) Caring behind closed doors – Forgotten families in the Coronavirus outbreak, glej https://www.carersuk.org/images/News_and_campaigns/Behind_Closed_Doors_2020/Caring_behind_closed_doors_April20_pages_web_final.pdf

²¹ Eurostat. (2017) Characteristics of jobs in tourism industries, glej https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tourism_industries_-_employment#Characteristics_of_jobs_in_tourism_industries

²² Eurofound (3. junij 2020) COVID-19 fallout takes a higher toll on women, economically and domestically, glej: <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/COVID-19-fallout-takes-a-higher-toll-on-women-economically-and-domestically>

²³ The Guardian (29. maj 2020) We are losers in this crisis: research finds lockdowns reinforcing gender inequality. <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/29/we-are-losers-in-this-crisis-research-finds-lockdowns-reinforcing-gender-inequality>

šivih, tudi zavetišča za žrtve nasilja dosegajo omejitve zmogljivosti, pomoč pa je toliko bolj pomanjkljiva, ko se zavetiščem spremeni namen za zagotavljanje dodatnih odzivnih zmogljivosti za COVID. Že pred boleznijo COVID-19 je bilo nasilje v družini ena največjih kršitev človekovih pravic. V preteklih 12 mesecih je bilo 243 milijonov žensk in deklet (starih med 15 in 49 let) po vsem svetu žrtev spolnega ali fizičnega nasilja svojega partnerja.²⁴ Po razpoložljivih podatkih študij o večjih stopnjah nasilja poročajo tudi ženske, starejše od 49 let, pri čemer je zloraba v družini med ženskami, starejšimi od 60 let, vir vse večje zaskrbljenosti.²⁵

Mladi

Mlade, na katere ima sama bolezen manjši vpliv, bo verjetno močno prizadel gospodarski upad zaradi bolezni COVID-19. Pred krizo je stopnja brezposelnosti med mladimi (15–24 let) v 27 državah EU znašala že 15 % (za celotno prebivalstvo pa 6,7 %).²⁶ Te številke bodo najverjetneje strmo narasle (brezposelnost med mladimi je junija 2020 znašala 15,7 %). Bolezen COVID-19 je imela poleg prekinitve in motenj šolanja za vse mlade, zlasti tiste, ki so morali to leto opravljati izpite, nesorazmeren vpliv na zaposlovanje, pri čemer obstaja tveganje, da „bodo nosili posledice vse svoje delovno življenje – kar vodi v „generacijo karantene““. ²⁷ Poleg tega so mladi večinoma zaposleni v neformalnem sektorju, zaradi česar so bolj izpostavljeni gospodarskim krizam in pretresom, ob tem pa se razkriva tesna povezava med ciljema trajnostnega razvoja 10 in 8 za dostojno delo.²⁸

Starejši

Po poročanju tiska so invalidni starejši, ki se običajno zanašajo na storitve oskrbe na domu za pomoč pri osebni negi in domačih opravilih, morda odklonili oskrbo zaradi strahu pred okužbo ali pa niso imeli dostopa do oskrbe, ker so negovalci zboleli ali pa sami spadajo med ranljive skupine. Zaradi tega so bili starejši v EU v nekaterih situacijah morda zapostavljeni in so ostali brez ustrezne podpore ali oskrbe, če so se negovalci bali okužb. Starejši so se med drugim soočali z motnjami

v rutinskih zdravstvenih storitvah, dostopu do zdravil ali pa so nanje že vplivala predhodno obstoječa zdravstvena stanja. V posebej težki situaciji so se znašli starejši, ki živijo sami, od tega je 19,8 milijona žensk, kar predstavlja največji delež žensk na svetu, ki živijo same.²⁹

Invalidi

Na svetu je približno 1 milijarda invalidov, kar je ena tretjina vseh ljudi, starejših od 60 let. Ti so izpostavljeni največjemu tveganju zaradi smrti v primeru okužbe z virusom,³⁰ pri čemer zanje obstaja prekomerno tveganje za okužbo ter resne ovire do zdravstvenih storitev in javnozdravstvenih ukrepov. Invalidi se soočajo s podobnimi tveganji kot osebe v domovih za ostarele, če so nastanjeni v posebnih ustanovah. Po ocenah naj bi bilo v Evropi 1 milijon invalidov, ki živijo ločeno v nastanitvenih ustanovah in niso bili še nikoli tako ranljivi kot sedaj – soočajo se s povečanim tveganjem za okužbo z boleznijo COVID-19 ter fizično in psihološko zlorabo zaradi osamitve, zanemarjanja in celo zapustitve.

Nevarnosti, s katerimi se soočajo osebe v ustanovah, so naslednje:

- pomanjkanje osebne zaščitne opreme za invalide in osebe v ustanovah vodi v povečano tveganje za okužbo za osebe in osebe, nastanjene v ustanovah. Tveganje je še večje zaradi življenja v skupnosti, značilnega za ustanove;
- pomanjkanje oskrbe, stanovalci pa so brez nadzora zaradi pomanjkanja osebja – osebe ne more opravljati dela, ker je okuženo ali v karanteni oziroma ne opravlja dela zaradi strahu pred okužbo;
- prisilno dajanje zdravil in prisilni omejevalni ukrepi pod pretvezo, da gre za preventivne ukrepe;
- prisilno omejevanje prostosti, ki vodi v pomanjkanje stikov z zunanjim svetom – družino, prijatelji in drugimi.

Če invalidi potrebujejo zdravljenje za COVID-19, se lahko soo-

24 UN Women. 6. april 2020. Violence against women and girls: the shadow pandemic. Statement by Phumzile Mlambo-Ngcuka, Executive Director of UN Women. <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

25 Reliefweb. 15. 6. 2020 Neglect and abuse of older people around the world intensified by COVID-19. <https://reliefweb.int/report/world/neglect-and-abuse-older-people-around-world-intensified-COVID-19>

26 Eurostat. Za mlade, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates_and_ratios_2019_persons_aged_15-24_\(%25\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Youth_unemployment_rates_and_ratios_2019_persons_aged_15-24_(%25).png)

Za celotno prebivalstvo, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00203/default/table?lang=en> Upoštevajte, da med različnimi državami članicami EU prihaja do velikih razlik.

27 ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fourth edition. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_745963.pdf

28 Ibid. 32.9% of 15-24 year old workers are informal employment compared with 12% of all workers. (ILO Europe and Central Asia region)

29 Evropski parlament. Elderly women living alone: an update of their living conditions. 2015. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/519219/IPOL_STU%282015%29519219_EN.pdf

30 Kuper H, Banks LM, Bright T et al. Disability-inclusive COVID-19 response: What it is, why it is important and what we can learn from the United Kingdom's response [version 1; peer review: 2 approved]. Wellcome Open Res 2020, 5:79 (<https://doi.org/10.12688/wellcomeopenres.15833.1>)

čajo tudi s pristranskostjo zdravnikov, ki izvira iz njihovega pogleda na kakovost življenja in družbeno vrednost invalidov. Ta se lahko odraža v smernicah za triažo, določenih za dodeljevanje skromnih sredstev na podlagi izločitvenih meril, ki temeljijo na nekaterih vrstah nezmožnosti ali zdravstvenega stanja. Pojavile so se nevarne trditve, da invalidi ne morejo prispevati k odzivu na COVID-19, da njihova življenja niso vredna reševanja in da so „nujna žrtev“, ki jo je treba v obdobju okrevanja pustiti ob strani. Invalidi in njihove družine so se v okviru zdravstvenega sistema soočali s pritiski, naj odklonijo ukrepe za oživljanje.³¹ Prav tako invalidi niso imeli dostopa do informacij o javnem zdravju na evropski in državni ravni. Dostopnost obvestil glede javnega zdravja je bila pomanjkljiva – obvestila so bila pogosto brez podnapisov in tolmačenja v znakovni jezik ter napisana v težko razumljivi obliki, zato so bila življenja mnogih invalidov ogrožena. Jasno je, da ta pandemija ne predstavlja zgolj nevarnosti za javno zdravje, temveč lahko krizne razmere na področjih gospodarstva, družbe in človekovih pravic ogrozijo tudi napredek pri doseganju vključujoče, trajnostne rasti in uresničevanju Agende 2030 za trajnostni razvoj.

Begunci

Številne organizacije poudarjajo izpostavljenost beguncev in razseljenih oseb boleznijo COVID-19, kar predstavlja grožnjo uresničevanju cilja 10.7 za urejene, varne, zakonite in odgovorne migracije in mobilnost ljudi. Osebe, zadržane v že prenatrpanih taboriščih in sprejemnih centrih, ki ne ustrezajo svojemu namenu, se niso mogle samoizolirati ali dostopati do prostorov za umivanje rok, medtem ko so imele ženske in dekleta, ki so zaprosila za azil, omejen dostop do specializiranih zdravstvenih storitev, vključno z dostopom do spolnega in reproduktivnega zdravja ter pravic. V prenatrpanih begunskih taboriščih v EU in zunaj nje je skoraj nemogoče upoštevati varnostno razdaljo in higienske ukrepe. V begunskem centru v Baden-Württembergu, kjer je bilo aprila 259 primerov obolenj s COVID-19, po besedah lokalnega sveta za begunce „porast v številu okužb ... kaže, da bo visoko tveganje okužbe še naprej ostalo resna grožnja, dokler bodo morali ljudje živeti v takšnih taboriščih, kjer morajo kopalnice, stranišča in menze deliti s številnimi drugimi.“³² Pandemija prav tako ogroža neformalne zaposlitve, ki jih mnogi begunci

potrebujejo za preživljanje. V poročilih je bilo navedeno, da so sirski begunci v Libanonu, za katere velja splošna karantena, najbolj zaskrbljeni glede lakote in dostopa do zdravstvenih storitev. Ne morejo več delati in si tako privoščiti hrane.³³ Soočajo se s težavami pri obisku klinik za nujno zdravstveno oskrbo.³⁴ V grških begunskih taboriščih, kot sta Moria na otoku Lesbos in Vial na otoku Chios, niso poročali še o nobeni smrti, povezani z boleznijo COVID-19. Vendar pa je splošna karantena v taboriščih trajala dalj časa kot drugod po državi, vse do 2. avgusta, kar je močno prizadelo dobrobit ljudi v taboriščih. Po prvem zabeleženem primeru obolenja s COVID-19 v Morii na začetku septembra je začela veljati dvotedenska karantena. Taborišče bo ostalo povsem zaprto in dostopno samo za varnostno osebje.³⁵ Begunci v Grčiji se čutijo diskriminirane s strogimi ukrepi splošne karantene, medtem ko je Grčija že pred časom odprla svoje meje za turiste.³⁶

Etnične manjšine in migranti

Etnične manjšine in migranti v EU so večinoma revnejši, živijo v prenatrpanih nastanitvah in imajo negotovo zaposlitev – npr. kot vozniki v dostavnih službah, delavci v tovarnah in skladiščih, kjer je težko ohranjati varnostno razdaljo – zaradi česar so bolj izpostavljeni okužbi z boleznijo COVID-19. Prav tako imajo večinoma pridružene bolezni, zato zanje v primeru okužbe z boleznijo COVID-19 obstaja večje tveganje za smrt.

V Združenem kraljestvu so na inštitutu Institute for Fiscal Studies na primer ugotovili, da „je umrljivost pri temnopoltih osebah afriškega porekla 3,5-krat višja kot pri belopoltnih Britancih, medtem ko je umrljivost pri temnopoltih osebah pakistanskega in karibskega porekla 1,7-krat in 2,7-krat višja“.³⁷ Te razlike so še vedno predmet raziskav, pri katerih je treba upoštevati socialno-ekonomske neenakosti, ki vplivajo na te skupnosti. V Združenem kraljestvu so osebe afriškega, karibskega in južnoazijskega porekla pri delu večinoma najbolj izpostavljene tveganjem, živijo v prenatrpanih nastanitvah in imajo slabo prehrano³⁸, poleg tega pa trpijo za sladkorno boleznijo in povišanim krvnim tlakom.³⁹ Temnopolto zdravstveno osebje in zdravstveno osebje iz etničnih manjšin poroča tudi o tem, da so težje pridobili ustrezno osebno

31 UN OHCHR (2020) COVID-19 and the rights of persons with disabilities, glej https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/COVID-19_and_The_Rights_of_Persons_with_Disabilities.pdf

32 InfoMigrants (17. april 2020) Hundreds of corona cases between two migrant facilities in Germany, glej <https://www.infomigrants.net/en/post/24158/hundreds-of-corona-cases-between-two-migrant-facilities-in-germany>

33 France24 (20. junij 2020) Syrian refugees in Lebanon: 'After corona, there's no food anymore', glej <https://www.france24.com/en/20200620-syrian-refugees-in-lebanon-after-corona-there-s-no-food-anymore>

34 The New Humanitarian (21. april 2020) How COVID-19 is limiting healthcare access for refugees in Lebanon, <https://www.thenewhumanitarian.org/feature/2020/04/21/Lebanon-coronavirus-refugee-healthcare>

35 Al-Jazeera (2. september 2020) Moria refugee camp under quarantine after Coronavirus case, glej <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/moria-refugee-camp-quarantine-coronavirus-case-200902120237795.html>

36 The Guardian (27. maj 2020) Greece ready to welcome tourists as refugees stay locked down in Lesbos, glej <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/27/greece-ready-to-welcome-tourists-as-refugees-stay-locked-down-in-lesbos-coronavirus>

varovalno opremo kot njihovi belopoltni sodelavci.⁴⁰

Na metropolitanskem območju Pariza v departmaju Seine-St Denis prebiva veliko neevropskih imigrantov (23 % lokalnega prebivalstva⁴¹) in tam vladajo ene najslabših socialnih razmer v Franciji. Čezmerna umrljivost v departmaju Seine-Saint-Denis je dramatična: skoraj 130 % pri celotnem prebivalstvu⁴² (v primerjavi s čezmerno umrljivostjo v državi, ki znaša 26 %)⁴³ in 44,6 % pri ljudeh, starejših od 65 let.⁴⁴ Negotova zaposlitev, nezadostno število zdravstvenih ustanov, soobolevnosti in prenatrpani prostori so ključne značilnosti socialne neenakosti in neenakosti na področju zdravstva. Tveganje povečuje potovanje na delo in z njega: več kot polovica prebivalcev mora potovati na delo izven svojega departmaja – kar je dvakrat več od povprečne velikosti celotnega metropolitanskega območja Pariza.

Romske skupnosti v EU se soočajo s težavami pri izvajanju ključnih ukrepov za omejitev širjenja bolezni COVID-19, kot je ohranjanje varnostne razdalje, samoosamitev in redno umivanje rok: 30 % jih živi v gospodinjstvih brez vode iz pipe in v nekaterih državah jih do 80 % živi v prenatrpanih stanovanjih.⁴⁵ Zaradi neuspešnega uresničevanja cilja trajnostnega razvoja 6, ki obljublja dostop do vode in sanitarne ureditve za vse, so romske družine med pandemijo močno ogrožene. Drugi viri poročajo, da „so vojaki, policija in droni v romskih skupnostih v Bolgariji in na Slovaškem bolj prisotni v primerjavi z medicinskimi sestrami, zdravniki in medicinsko opremo“ in „zaradi ukrepov učenja na daljavo več kot polovica romskih otrok nima možnosti za šolanje, kar bo med romskimi študenti verjetno pripeljalo do povišanja že tako visoke stopnje osipa“.⁴⁶ Romske skupnosti v EU so postale grešni kozli za šir-

jenje virusa ter se soočajo s sovražnim govorom in grožnjami. Če se osredotočimo na socialno-ekonomski vpliv, je raziskava med 11 000 Romi v Španiji pokazala, da se mnoge družine zaradi zapiranja tržnic in nezmožnosti zbiranja odpadnih kovin, prodaje sadja in opravljanja drugih neformalnih del soočajo s situacijo akutnih kriznih razmer. Ena tretjina zaposlenih Romov je izgubila službo, druga tretjina je bila poslana na čakanje, 12 % zaposlenih Romov pa dela s skrajšanim delovnim časom.⁴⁷

Delavci v neformalnih delovnih razmerjih, samostojni delavci, umetniki

Vlade v Evropi in drugod po svetu podjetjem zagotavljajo finančno pomoč in podporo delavcem na čakanju. Medtem ko so se programi podpore in varnostne mreže v Evropi razlikovali v nekaterih podrobnostih⁴⁸, so dobro uveljavljena podjetja ter zaposleni in delavci s formalnimi pogodbami te ukrepe kar najbolje izkoristili. Razlika med revnimi delavci, zaposlenimi v neformalnem sektorju in brez finančne podpore, ter zaposlenimi srednjega sloja, ki lahko delo opravljajo od doma prek prenosnega računalnika, še nikoli ni bila večja. Samozaposleni, lastniki majhnih podjetij in njihovi delavci, delavci v neformalnih delovnih razmerjih ali tisti s spremenljivimi prihodki so bili v slabšem položaju in večkrat prezrti v programih podpore. 30 milijonov delavcev v neformalnem sektorju v EU⁴⁹ ni bilo vključenih v večino programov za izplačilo varstvenega dodatka.⁵⁰ Mnogi bodo prisiljeni izbirati med tem, ali bodo med splošno karanteno nadaljevali delo in s tem izpostavili tveganju sebe in druge ali pa bodo živeli v lakoti.

37 Tony Kirby (8. maj 2020), Evidence mounts on the disproportionate effect of COVID-19 on ethnic minorities, The Lancet, glej [https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600\(20\)30228-9/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(20)30228-9/fulltext)

38 Full Fact (30. junij 2020) What do we know about COVID-19 inequalities among people from minority ethnic groups? <https://fullfact.org/health/Covid-19-inequalities-minority-ethnicities/>

39 Glej British Heart Foundation na spletnem mestu <https://www.bhf.org.uk/informationsupport/risk-factors/ethnicity>

40 British Medical Association (BMA) (2020) Fighting the odds – BAME doctors at greater risk from COVID-19. <https://www.bma.org.uk/news-and-opinion/fighting-the-odds-bame-doctors-at-greater-risk-from-COVID-19>

41 Institut national de la statistique et des études économiques (2020) Étrangers - Immigrés en Département de la Seine-Saint-Denis (93), glej <https://insee.fr/fr/statistiques/35693308?sommaire=3569330&geo=DEP-93>

V Franciji ni dovoljeno zbirati podatkov o narodnosti, zato je število priseljencev približek in je nižje od dejanskega, saj ne vključujejo ljudi iz etničnih manjšin, ki so francoski državljani (non-immigrés).

42 Le Monde (17. maj 2020) Coronavirus : une surmortalité très élevée en Seine-Saint-Denis, glej https://www.lemonde.fr/societe/article/2020/05/17/coronavirus-une-surmortalite-tres-elevee-en-seine-saint-denis_6039910_3224.html

43 France24 (29. maj 2020) Hausse de la mortalité en France pendant la crise du COVID-19, glej <https://www.france24.com/fr/20200529-hausse-de-la-mortalite-C3%A9-en-france-pendant-la-crise-du-COVID-19>

44 Le Monde. 17. maj 2020. Coronavirus : une surmortalité très élevée en Seine-Saint-Denis

45 FRA (7. april 2020) Persistent Roma inequality increases COVID-19 risk, human rights heads say, glej <https://fra.europa.eu/en/news/2020/persistent-roma-inequality-increases-COVID-19-risk-human-rights-heads-say>

46 Reliefweb (29. april 2020) Roma in the COVID-19 crisis: An early warning from six EU Member States, glej <https://reliefweb.int/report/italy/roma-COVID-19-crisis-early-warning-six-eu-member-states>

47 EU Observer (22. junij 2020) COVID-19's impact on Spanish Roma, glej <https://euobserver.com/coronavirus/148675>

48 OECD (20. maj 2020) Supporting livelihoods during the COVID-19 crisis: closing the gaps in safety nets, glej <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/supporting-livelihoods-during-the-COVID-19-crisis-closing-the-gaps-in-safety-nets-17cbb92d/>

Kulturni delavci in umetniki v Evropi so v stiski zaradi zaprtih gledališč, lokalov in koncertnih dvoran. Tako kot veliko delavcev v neformalnem sektorju je veliko tudi samostojnih delavcev, ki niso vključeni v vladne programe podpore. Prav tako je v nevarnosti prihodnost mnogih ustanov, ki umetnikom zagotavljajo prostor za prireditve. Umetnost, pomembno duhovno gonilo evropskih narodov, je ključni gospodarski sektor: 8,7 milijona ljudi je zaposlenih na področju kulture⁵¹ in več kot milijon kulturnih podjetij v večji meri prispeva h gospodarstvu EU kot sektor prodaje vozil.⁵²

Izkoriščana delovna sila v globalnih dobavnih verigah

Kriza COVID-19 je razkrila ranljivost podjetij in delavcev po vsem svetu, ki so odvisni od potrošniških gospodarstev Evrope in Severne Amerike. Kot odziv na splošno karanteno so verige z oblačili nemudoma preklicale naročila iz Bangladeša in drugih držav, tudi če so bila ta že v izdelavi, in s tem ogrozile sposobnost preživetja proizvodnih podjetij in preživljanje njihovih delavcev. Industrija oblačil je hrbtenica gospodarstva Bangladeša, kjer 4 500 tovarn zaposluje več kot 4 milijone ljudi, izvažajo dobrine v vrednosti 34 milijard USD na leto in zagotavlja 83 % prihodkov Bangladeša od izvoza. Industrija je pri naročilih izgubila že 3,5 milijarde USD.⁵³ Zato je bangladeška vlada v začetku aprila napovedala sveženj ukrepov za ublažitev krize v višini 8 milijard USD, namenjenih za podporo sektorju oblačil, s tem pa pooblastila tovarne, da svojim delavcem še naprej zagotavljajo plačilo.⁵⁴ Ta podpora pa ne bo trajala dalj kot nekaj tednov. Konec marca, pred napovedjo svežnja ukrepov, naj bi po poročilih več kot milijon bangladeških delavcev v industriji oblačil izgubilo službo ali bilo poslanih na čakanje.⁵⁵ Vladne podpore ne bo prejelo več milijonov bangladeških delavcev v neformalnem sektorju. Odziv velikih verig z oblačili v Evropi in Severni Ameriki na

COVID-19 je izpostavil ranljivost bangladeškega gospodarstva in poudarja pomembnost izvajanja ciljev trajnostnega razvoja 8 (spodbujati dostojno delo), 12 (zagotoviti trajnostne načine proizvodnje in porabe) in 17 (oživiti globalno partnerstvo).

Ali naj se vrnemo na delo kot običajno – ali začnemo ponovno vzpostavljati sistem na boljši način?

Aprila 2020 so Združeni narodi objavili celovit načrt za globalni odziv na COVID-19, v katerem so navedli najbolj ogrožene skupine prebivalstva, in pet prednostnih delovnih tokov za okrevanje. Poročilo poudarja pomembnost nujnih zdravstvenih storitev, socialne zaščite in osnovnih storitev, zaščito zaposlenosti v formalnem in neformalnem sektorju, fiskalnih ukrepov, ki se osredotočajo na ranljivost in večstransko sodelovanje ter naložbe v odzive, ki jih vodi skupnost, v povezavi z močno okoljsko trajnostnostjo in enakostjo spolov, ki sta nujno potrebni za okrevanje gospodarstva.⁵⁶

EU je svoj kratkoročni odziv usmerila v omejevanje širjenja virusa, zagotavljanje medicinske opreme, spodbujanje raziskav za zdravljenja in cepiva ter v podporo delovnim mestom, podjetjem in gospodarstvu. Načrt okrevanja za Evropo, Next Generation EU (NGEU), ki je bil sprejet konec maja in je bil namenjen „za angažiranje vseh virov v duhu enotnosti in solidarnosti“⁵⁷, zagotavlja 750 milijard EUR za podporo državam članicam in šibkim gospodarstvom ter za raziskave, humanitarno pomoč in mednarodno sodelovanje.

Dolgoročni proračun EU v višini 1 074 trilijonov EUR (večletni finančni okvir, 2021–2027) je 21. julija sprejel Evropski svet. Želja je, da bi skupaj z načrtom NGEU pomagal državam pri premagovanju vplivov krize COVID-19, prav tako pa postavil temelje za odpornejšo, podnebju prijaznejšo in socialno

49 ILO (november 2019) Izračun celotnega števila delavcev v neformalnem sektorju na podlagi skupnega ocenjenega delovno aktivnega prebivalstva nad 15 let za leto 2020, na voljo na spletnem mestu https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer52/?lang=en&segment=indicator&id=EMP_2EMP_SEX_AGE_NB_A; in ocene ILO glede neformalnih zaposlitev v ILO: Women and Men in the Informal Sector A Statistical Picture, na voljo na spletnem mestu https://ilo.user-services.exlibrisgroup.com/discovery/delivery/41ILO_INST:41ILO_V2/1252879760002676

50 Ibid.

51 Eurostat (2018) Culture Statistics – Cultural employment. Kultura zagotavlja 3,8 % zaposlitev, glej https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics_-_cultural_employment

52 Evropski parlament (2020) EU support for artists and the cultural and creative sector during the coronavirus crisis. Leta 2016 je doprinos kulture gospodarstvu predstavljal več kot 2,7 % dodane vrednosti (192 milijarde EUR) nefinančnega poslovnega sektorja, nekoliko več od sektorja prodaje vozil. To so podatki za EU28, glej [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI\(2020\)649414_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI(2020)649414_EN.pdf). Leta 2017 (EU27) je 1,1 milijon kulturnih podjetij doprineslo 145 milijard EUR dodane vrednosti, glej https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_enterprises&oldid=449346.

53 The Guardian (11. maj 2020) Bangladesh garment factories reopen despite coronavirus threat to workers, glej <https://www.theguardian.com/global-development/2020/may/11/bangladesh-garment-factories-reopen-despite-coronavirus-threat-to-workers>

54 BBC News (29. april 2020) Coronavirus: Two million Bangladesh jobs 'at risk' as clothes orders dry up, glej <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-52417822>.

55 Penn State Center for Global Workers' Rights (27. marec 2020) Abandoned? The Impact of COVID-19 on Workers and Businesses at the Bottom of Global Garment Supply Chains., glej <http://www.workersrights.org/wp-content/uploads/2020/03/Abandoned-Penn-State-WRC-Report-March-27-2020.pdf>

56 Ibid.

57 Glej <https://www.consilium.europa.eu/media/43384/roadmap-for-recovery-final-21-04-2020.pdf>

pravičnejšo prihodnost. Medtem ko se pogajanja glede večletnega finančnega okvira in načrta NGEU nadaljujejo, pri čemer Evropski parlament 23. julija ni odobril večletnega finančnega okvira, je nujno potrebno, da odločevalci EU sprejmejo načrt okrevanja in proračun, ki bosta v središču postavljala dobrobit vseh ljudi in planeta. Obstajajo pozitivne plati: cilj za izdatke za podnebne ukrepe v proračunu EU se je po predlogu Evropske komisije povečal s 25 % na 30 %, pri čemer mora biti poraba, povezana s podnebjem, v skladu s podnebnimi cilji EU za leto 2030 in ciljem, da se do leta 2050 doseže podnebna nevtralnost.

V smislu ciljev trajnostnega razvoja se organizacije civilne družbe in drugi sprašujejo, ali so pogoji, povezani z izdatki držav članic za sredstva iz načrta NGEU in proračuna, dovolj trdni za spopadanje z vse večjimi neenakostmi v EU in izven nje, še posebej pa, ali so dovolj trdni, da od držav članic zahtevajo zmanjšanje odvisnosti od fosilnih goriv, zaščito človekovih pravic in spoštovanje načela pravne države. Po mnenju civilne družbe naj bi načrtu okrevanja primanjkovalo ambicij za obravnavo socialno-ekonomskega vpliva pandemije in grozeče krize v sektorju živil. Vzpostavljenih je zelo malo pogojev za trajnostno okrevanje, ki bi podpirali podjetja in preprečevali stečaje, in načrt Next Generation Europe vključuje zelo malo omejitev, s katerimi bi zagotovili, da vsi ukrepi okrevanja temeljijo na načelih trajnostnega razvoja.⁵⁸ NGEU prav tako ne vključuje ukrepov za integracijo načela enakosti spolov, saj primanjkuje ciljnih ukrepov, ki bi obravnavala vse večje število primerov nasilja nad ženskami in dekletimi med pandemijo COVID-19, primanjkuje pa tudi naložb v sektor oskrbe, v katerem večino delavcev predstavljajo ženske. Pri pripravi proračuna za načrt NGEU in večletni finančni okvir 2021–2027 je treba upoštevati načelo enakosti med spoloma, saj se na ta način lahko zagotovi, da vsa sredstva in programi koristijo vsem, namesto da bi nenamerno povečevali neenakosti med spoloma.

Nevladne organizacije na področju razvoja zavzemajo kritično stališče glede oslABLJENE mednarodne solidarnosti EU v času, ko se države v razvoju borijo s krizo COVID-19 in se soočajo s še hujšimi posledicami podnebnih sprememb.⁵⁹ V proračunskih pogajanjih se je financiranje razvoja v okviru pretežno statičnega proračuna za zunanje financiranje skrčilo za 10,4 % na 70,8 milijarde EUR – pri tem države članice zavračajo predlog Komisije za dodatnih 10,5 milijarde EUR za financiranje razvoja in 5 milijard EUR za humanitarno pomoč kot del svežnja za okrevanje po pandemiji v mesecu

maju. Prav tako se bo najverjetneje skrčilo tudi financiranje podnebnih in okoljskih ukrepov, čeprav je pandemija pokazala, kako pomembno je ohranjanje narave in gozdov, še posebej za omejitev širjenja zoonoz.

Evropska civilna družba poudarja, da morajo vsi obnovitveni ukrepi temeljiti na načelih trajnostnega razvoja, pri čemer ne smejo nikogar pustiti ob strani, na uresničevanju človekovih pravic, opolnomočenju in sodelovanju ljudi pri sprejemanju odločitev ter ambiciozni okoljski zaščiti in podnebni pravičnosti.

Zavezništvo SDG Watch Europe je na EU naslovilo 10 ključnih zahtev za okrevanje gospodarstva, hkrati pa za zagotovitev izvajanja ciljev trajnostnega razvoja do leta 2030:

- ✓ Naj bo to poziv k spremembam: težava je v našem sistemu – potrebujemo spremembo paradigme.
- ✓ Cilji trajnostnega razvoja in Pariški sporazum morajo postati smernice za reševanje krize.
- ✓ Okrepiti je treba sistem socialne zaščite in ga narediti dostopnega za vse.
- ✓ Socialno in ekološko trajnostnemu gospodarskemu sistemu je treba utreti pot s prenovljenimi, zelenimi proračuni.
- ✓ Oživitve gospodarstva je treba povezati z jasnimi pogoji ter preprečiti davčne oaze in finančno pomoč za onesnaževalce.
- ✓ Uvesti je treba takojšen odpis dolgov in prekiniti nepravilne ukrepe varčevanja.
- ✓ Spopasti se je treba tudi z vsemi drugimi krizami.
- ✓ Zaščititi je treba naše demokracije ter človekove in državljanske pravice.
- ✓ Zagotoviti je treba preglednost političnih odločitev v zvezi s COVID-19 in širše ter poskrbeti za popolno vključitev in sodelovanje civilne družbe.
- ✓ Predstaviti je treba preobrazbene ukrepe na svetovni ravni za boj proti revščini in lakoti.

Celotno izjavo zavezništva SDG Watch Europe o 10 zahtevah si lahko preberete [tukaj](#)

⁵⁸ Glej <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/eu-decides-no-green-strings-attached-on-cash-to-virus-hit-firms/>

⁵⁹ Vince Chadwick (22. julij 2020) Foreign aid neglected in historic EU budget deal, glej <https://www.devex.com/news/foreign-aid-neglected-in-historic-eu-budget-deal-97747>

Vplivi bolezni COVID-19 na izvajanje ciljev trajnostnega razvoja v EU in po svetu

1 ODPRAVA REVŠČINE
Izguba prihodka in ranljive skupine, potisnjene pod prag revščine; najbolj prizadeti so delavci v neformalnih delovnih razmerjih in samostojni delavci, delavci migranti, tisti v slabo plačanih službah, ženske, starejši invalidi, brezdomci, begunci, manjšinske skupnosti, otroci iz revnih gospodinjstev.

6 ČISTA VODA IN SANITARNA UREDITEV
Osebe brez dostopa do varne sanitarne ureditve in vode v svojih domovih ne morejo ohraniti higienskih standardov. V Evropi številne romske skupnosti in ljudje v neformalnih naseljih doma nimajo vode iz pipe.

2 ODPRAVA LAKOTE
Pandemija lahko do konca leta 2020 povzroči dvakratno povečanje lakote: zalog je dovolj, vendar ovire pri preskrbi s hrano in visoke cene najrevnejše izpostavljajo tveganju. Prav tako izpostavlja ranljivost pridelovanja živil v bogatih državah, ki so npr. odvisne od uvoza blaga.

7 CENOVNO DOSTOPNA IN ČISTA ENERGIJA
Nekateri kraji po vsem svetu se spopadajo s pomanjkanjem elektrike. V EU bo gradnja nekaterih novih infrastruktur zaradi pandemije morda zakasnjena.

3 ZDRAVJE IN DOBRO POČUTJE
Na milijone ljudi je okuženih z boleznijo COVID-19, še veliko več jih trpi zaradi pomanjkljivega zdravljenja drugih bolezni. Pandemija je razkrila šibke sisteme javnega zdravstva in neustrezno odzivno zmogljivost v mnogih delih sveta. V EU so se nezadostno financirani sistemi javnega zdravstva s premalo osebja soočali z neustrezno odzivno zmogljivostjo.

8 DOSTOJNO DELO IN GOSPODARSKA RAST
Upočasnitev gospodarskih dejavnosti se kaže v izgubi prihodka, zapiranju podjetij in brezposelnosti; pandemija je razkrila slab dostop do socialne zaščite in nesprejemljive delovne pogoje, npr. v nemški mesni industriji; obstaja nevarnost, da se bodo obnovitveni ukrepi osredotočali na kratkoročno gospodarsko rast, namesto na dolgoročni trajnostni razvoj in dobrobit.

4 KAKOVOSTNO IZOBRAŽEVANJE
Šole so ostale zaprte za več milijonov otrok po vsem svetu, učenje na daljavo in prek spleta ni bilo dostopno še posebej za zapostavljene otroke, pa tudi otroke in odrasle s posebnimi potrebami ter invalidne otroke in odrasle.

5 ENAKOST SPOLOV
Ženske se spopadajo z izgubo prihodka in negotovimi zaposlitvami. Ženske so dvojno obremenjene zaradi dela, otroškega varstva in pouka na domu. Nasilje v družini se je povečalo. Zdravstveni delavci, izpostavljeni visokim tveganjem, so večinoma ženske, pogosto pa za svoje delo prejema nizko plačo.

9 INDUSTRIJA, INOVACIJE IN INFRASTRUKTURA
Obstaja velika nevarnost, da se bodo obnovitveni ukrepi osredotočali na podporo sedanjemu stanju, namesto da bi vlagali v inovativne in trajnostne poslovne modele in rešitve brez ogljika; finančna podpora je namenjena industrijam z visoko porabo fosilnih goriv, kot je letalstvo, za katere ne veljajo strogi pogoji, da postanejo bolj trajnostne. Zdaj imamo priložnost, da netrajnostne poslovne prakse zamenjamo s trajnostnimi izbiri.

Pandemija Covid 19

Pandemija zagotavlja rentgenski posnetek globokih neenakosti v naših družbah, pri čemer so najbolj prizadeti najranljivejši, splošna karantena in upad gospodarstva pa še poglobljata obstoječe neenakosti; nesorazmerni vplivi na starejše, invalide, osebe z negotovo zaposlitvijo, delavce migrante, ženske, begunce, manjšine, otroke in mlade iz prikrajšanih okolij.

V kratkoročnem obdobju bo manj emisij CO2, vendar lahko gospodarska recesija zmanjša podnebne cilje in ima škodljiv učinek na dolgoročne podnebne cilje; nevarnost, da obnovitveni ukrepi in velike finančne naložbe ne bodo usmerjeni v rešitve brez ogljika.

Nevarnost, da pandemija zmanjša ambicije glede ohranjanja oceanov in izvajanja akcijskega načrta za oceane; naraščanje količine plastičnih odpadkov, kot so rokavice, maske in dodatna embalaža, se kaže v porastu količine morskih odpadkov, zaradi česar si oceani v času zmanjšanja gospodarskih dejavnosti ne morejo opomoči.

Neprekinjeno uničevanje okolja in izguba ekosistema ter naše ravnanje z divjimi in udomačenimi živalmi so eden od glavnih razlogov za razvoj novih zoonotskih bolezni; pandemija je osvetlila krhkost našega planeta, nujnost ohranitve biotske raznovrstnosti in ekosistemov ter potrebo po ponovnem premisleku o našem ravnanju z živalmi; pomeni priložnost, da začne več ljudi ceniti naravo in razume svojo vlogo pri njeni zaščiti; zagotavlja spoznanje, da morajo imeti domorodne skupine in lokalne skupnosti, katerih preživetje je odvisno od naravnih virov, kot so gozdovi, ključno vlogo pri sprejemanju odločitev, ki vplivajo na njihovo uporabo.

Ljudje v prenaseljenih območjih in brez dostopa do zelenih območij v urbanih naseljih so izpostavljeni večjemu tveganju; ljudje, odvisni od javnega prevoza, so izpostavljeni večjim zdravstvenim tveganjem; to je priložnost za spodbujanje več javnih površin za hojo in kolesarjenje, hkrati pa predstavlja večje tveganje za povečan avtomobilski promet, saj se ljudje izogibajo javnemu prevozu.

Krčenje prostora civilne družbe predstavlja grožnjo dobremu upravljanju in participativni demokraciji; spletna srečanja lahko povečajo udeležbo, vendar civilna družba posledično morda ne bo mogla sodelovati pri sprejemanju pomembnih odločitev; obstaja nevarnost, da bo delo sodišč oteženo; obstaja nevarnost zlorabe situacije z namenom uveljavljanja političnih odločitev in ukrepov brez ustrezne odgovornosti in javnega nadzora.

Evropska podjetja so zmanjšanje potrošnje prenesla na začetek dobavne verige, npr. več milijonov bangladeških delavcev v industriji oblačil je bilo poslanih na čakanje in plačila za naročila niso bila izvedena; pandemija razkriva ranljivost dobavnih verig in odvisnost EU od njih, prav tako pa neuspešno prevzemanje odgovornosti EU za njene zapletene dobavne verige; potrebne so pravične globalne in odpornejše lokalne dobavne verige; povečano zanimanje ljudi, da postanejo samozadostni in se odločajo za lokalna živila.

Koristne informacije, partnerstvo in razčlenjeni podatki še nikoli niso bili tako pomembni kot zdaj; pandemija bi morala okrepiti globalno solidarnost in pokazati, da lahko mednarodna skupnost deluje enotno; obstaja nevarnost, da bodo nacionalistični ukrepi ščitili interese posameznih držav, gospodarstev in finančnih virov, s tem pa bodo škodovali drugim.